

49

RĂSPUNSUL LA DISCURSUL DE RECEPȚIE AL LUI
GH. I. BRĂȚIANU PE TEMA "NICOLAE IORGA ISTORIC AL
ROMÂNILOR"

Ne-ai făcut, d-le Coleg, un prea frumos elogiu al lui N. Iorga, ca istoric al românilor. Cum însă prodigioasa sa activitate în această privință este așa de vastă și de variată, ~~că e peste așa de vastă și de variată~~, că e peste putință a fi expusă, întregă, într-o cuvîntare ca aceea ce erai îndatorat, prin Statut, a ne rosti, a trebuit să urmărești, în expunerea d-tale, numai culmile înalte și luminoase ale acestei activități, - culmi de pe care N. Iorga n-a încetat, pînă în ultimele clipe ale vieții, să scruteze, cu geniala sa intuițiune istorică, adîncurile necunoscute și zărilor întunecate încă ale trecutului românesc.

Și, totuși, ne-ai dat, în această expunere, o imagine așa de fidelă și de cuprinzătoare a uriașei contribuțiuni pe care N. Iorga a adus-o istoriografiei naționale, prin străduințe de aproape o jumătate de veac, că, cetind-o, în vederea întocmirii acestui răspuns, m-am întrebat, sincer, ce-aș mai putea adăuga eu la ea, decât doar să mă alătur, ca toți cei de față azi la această solemnitate, emoționantului omagiu de admirațiune și recunoștință pe care l-ai închinat memoriei marelui d-tale predecesor.

Aceasta și pentru că cuvîntarea d-tale nu va fi ultima ce se va rosti despre dînsul în Academia Română. Căci, cu olt vremea va trece, cu atît personalitatea lui N. Iorga se va reliefa mai tare și se va aureola mai strălucitor în lumina pe care spiritul său a răspîndit-o, cu iubire și profuziune, în mijlocul nostru, al contemporanilor săi, iar urmașii vor simți trebuința să o evocă olt mai des, spre a o prezenta generațiunilor viitoare ca pe una din

ra. Nu pe ei deci sîntem ținuți a-i întrece în goana noastră după progres, ei pe semenii lor. Totuși moștenirea lor apasă greu pe umerii celor rînduiți a le-o lua. Stim că îți dai bine seama de greutatea acestei moșteniri. Dar mai știm că, precum în viața publică porți cu înaltă conștiință și rară delimitate, răspunderea unei alte glorioase moșteniri, la fel vei purta și în viața culturală moștenirea celui mai strălucit reprezentant al ei din epoca noastră, -a lui N. Iorga.

Răspunsul lui Alex. Lapedatu la discursul ținut de Gh. I. Brătianu la Academia Română (26.V.1943) pe tema "Nicolae Iorga istoric al românilor", în "Academia Română", Discursuri de recepțiune, LXOXI, Buc. 1943, p. 27 - 38.

o operă istorică, care îndreptățește cele mai frumoase speranțe pentru creștinerea d-tale științifică de viitor. Vei găsi, în fine, în acest Așezământ, îndemnuri morale și mijloace de lucru pe care nu le poți avea din alte părți. Se vor liniști și însenina, apoi, și vremurile tulburi și nesigure de azi. Lumea răzvrătită pînă în adîncurile sale se va reface și reînnoi. Vitejia dreaptă va birui și integritatea românească se va restabili. O nouă eră de pace și așezare va sosi și pe acest pămînt al nostru. Cei chemați să muncească pentru propășirea și reînălțarea neamului vor porni la lucru. Academia Română își va avea și ea - ea și pînă acum - partea sa de contribuțiune la această operă de refacere și progres național. Iar d-ta vei fi, prin tot ceea ce se așteaptă de la d-ta, unul din acei pe care ea se va putea sprijini, în această operă, cu mai multă încredere și mai mare nădejde.

Iată cuvintele, pentru care, azi, cînd îți faci intrarea solemnă în corporațiunea noastră, te primim, d-le Coleg, cu aceleași calde sentimente de iubire, de încredere și de nădejde, cu care și noi am fost primiți, la vremea sa, de înaintașii noștri. E succesiunea firească a generațiilor, chemată să contribuie, pe rînd, una după alta, la opera comună, de progres al culturii, ducînd fiecare, după puteri și împrejurări, mai departe, făclia de lumină primită de la premergătorii.

Ești, în această privință și în această instituțiune, a patra generațiune. Căci pe locul pe care-l ocupi d-ta acum, în mijlocul nostru, a stat, înaintea lui N.Iorga, Gr.Tocilescu, iar înaintea acestuia V.A.Urechia. Cum vezi, tot nume ilustre, la timpul lor, care contează în istoria culturii române și care reprezintă, fiecare, față de predecesori, un coeficient de progres, care este cel al generațiunii sale.

Firește, oameni ca N.Iorga, depășesc generațiunile. Ei sînt sortiți să rămîină sus, pe culmile ce nu mai pot fi ajunse, ale acestor-

ja pe care le avea, pentru ca Academia să-și păstreze, în mijlocul războaielor schimbări ce se produceau în acea vreme în structura și organizația de stat și a vieții noastre publice, caracterul pe care i l-au dat întemeietorii și i l-au păstrat continuatorii - de absolută independență în lucrările sale de orice natură și deplină libertate în exprimarea și manifestarea credințelor și opiniilor de tot felul în domeniile spirituale.

Scrierea aceasta e, azi, ca și un testament, pe care N. Iorga l-a lăsat, nu atât nouă, seniorilor, perfect identificați cu aceste preocupări și griji ale sale, cât, mai ales, d-voastră celor tineri, - d-tale, d-le Coleg, și celor ce vor veni după d-ta în această instanță. Căci, dacă în cei aproape 80 de ani ai săi, Academia Română și-a putut îndeplini cu succes misiunea și a putut ajunge la dezvoltarea în care se găsește, ce să fie considerată, cum ne scria dînsul, ca cea mai înaltă expresie a culturii naționale, aceasta se datorește faptului că, în mijlocul unei lumi fără stabilitate și continuitate în lucrări necesare consolidării și dezvoltării instituțiilor de orice fel, - Academia Română s-a bucurat tocmai de o asemenea stabilitate și continuitate, prin autonomia și independența pe care le-a știut păstra și asigura în lucrările sale. Este o necesitate de viață a instituțiunii noastre și cel mai scump patrimoniu de care trebuie să se îngrijească, cu deosebire, cei de a căror seamă va rămînea într-o zi.

Acestea sînt, d-le Coleg, îndatoririle de ordin moral la care succesiunea lui te obligă acum și pe d-ta față de Academia Română și pe care sîntem încredințați că le vei îndeplini. Căci ai înaintea d-tale stîția ani înă de activitate. Natura te-a înzestrat cu prețioase daruri. Dispui de-o temeinică pregătire pentru profesia și înțelepciunea cătoro te-ai consacrat. În viața noastră culturală ți-au revenit situații peste care nu mai ai ce dori. Pozezi

Apezmîntului ce-i poartă azi numele, e conținută în noi atât de fericit în atmosfera celui mai oșli cult pentru memoria sa, cult manifestat și prin acele impresionabile ședințe comemorative de la 6 decembrie aî fiecărui an, care întrunesc, în localul Institutului, ce într-un templu, pe credincioșii operei lui N.Iorga, făcîndu-i să trăiască cîteva momente în comuniune sufletească cu spiritul său, adevărat nemuritor.

La fel, desigur, adică cu aceleași sentimente ai venit în această republică culturală a noastră, în care sîntem chemați să aducem, la opera comună de colaborare, fiecare, tot ceea ce șocăm mai bun și mai de folos pentru promovarea scopurilor culturale ale instituțiunii și pentru propriul ei progres. Însă, în această privință, N.Iorga ne stă înaintea ca un memento. Căci, deși porțile Academiei s-au deschis, cum ai ținut să reamintești d-ta așa de greu înaintea sa, el a adus totuși, la această operă de colaborare, o contribuțiune precum multă vreme, niciodată poate, un altul nu i-o va mai aduce. Mai tot ce-a scris și publicat, cu privire la Istoria Românilor, s-a făcut, aici, la noi, întrucît Academia a fost și a rămas tot timpul pentru dînsul cea mai iubită și prețioasă tribună de pe care putea împărtăși și răspîndi, oricînd, în lumea învățată, rezultatul studiilor și cercetărilor sale de istorie națională. De aceea, cum ne amintim, nicîieri spiritul său nu radia mai lumines și ingenios ca atunci cînd vorbea de la acest loc...

Dar preocupările lui N.Iorga, față de instituțiunea noastră nu mergeau numai la chestiunile culturale, ci și la celelalte ale ei, de ordin intern. O știm toți cei ce am lucrat împreună cu dînsul. Ne-a lăsat însă și un prețios document în această privință: scrisoarea pe care ne-a adresat-o două luni înaintea tragicului său sfîrșit și din care reiese tot interesul și toată gri-

Dealtfel pare că ceva predestinat te-a purtat, de la început, din cea mai fragedă tinerețe, pe urmele lui N. Iorga, sub a cărui influență și îndrumare, intelectuală, morală și națională, te-ai dezvoltat și format, cu întreaga generațiune din care faci parte. Este o constatare ce se impune oricui ocazional cursul vieții, curriculum vitae, al d-tale. Căci ai făcut studii strălucite la aceleași liceu și la aceeași universitate. Te-ai specializat în disciplinele istorice și cele ajutătoare lor în aceleași înalte școli ale Franței. Ai început și continuat activitatea științifică cu același fel de studii - de istorie românească, medievală, bizantină și universală în genere. Ai fost chemat la o catedră universitară de aceeași materie. Te-ai făcut cunoscut lumii învățate din Apus prin colaborarea la aceleași reviste străine de specialitate. Ai participat la aceleași manifestațiuni culturale internaționale, -Congresele de studii bizantine și de istorie generală. Iar când printr-o crimă care va rămânea stigmat indelebil pe fruntea națiunii române din zilele celei mai grozave rătăcirii a tineretului ei, N. Iorga a fost răpus, d-tale ți-a revenit gloriocasa lui succesiune - și la Universitate, și la Institutul de Istorie universală și aici, la noi, la Academie. O succesiune precum, în împrejurările ce i-ar fi fost date și cu candidații din care ar fi trebuit să alegă, îndrăznesc a crede că el însuși n-ar fi putut găsi o alta mai bună și mai potrivită, care să asigure, în același timp, conducerea, în spirit de continuitate și pietate, a instituțiilor create de dânsul.

Căci, în acest spirit, ai înțeles d-ta să conduci cea mai importantă din aceste instituțiuni - Institutul de Istorie universală, unde, în cadrul și directivelor date de N. Iorga, te-ai îndrumat serios și chibzuit, pe căile deschise și trasate de dânsul. Rezultatele se cunosc și nu ne putem decât felicita de ele, constatând că opera începută, cu marea lui autoritate, de neuitatul Fundator al

bru titular al Academiei Române, fără să știe că soarta îți rezervează să-i fi, într-o zi, propriul său succes. Desigur, pentru vârsta la care ai început această activitate și la care te găsești acum, un minunat drum și o splendidă carieră, de care ai dreptul să fii deplin satisfăcut, ca unul ce ai dobândit-o numai prin remarcabilele d-tale însușiri și prin necontestabilele d-tale merite.

Personal, de câte ori mă gândesc la această carieră, o stăruitoare amintire mă urmărește. Era în 1919 sau 1920. Mă aflu în cabinetul de lucru al lui Ion I.C.Brătianu. Pe masa sa de scris, Revista Istorică a lui N.Iorga, eu un studiu al d-tale. Venind vorba despre aceste începînd cercetări istorice și relevînd ap-titudinile de care dădea dovadă junele lor autor, îmi exprimai temerea că politica îl va prinde în mrejele ei, răpindu-l istoriografiei române.

- Cît voi trăi eu, fu răspunsul, nu-l voi lăsa. După aceea nu știu ce va fi...

Iată însă că sînt cincisprezece ani de cînd națiunea română a pierdut pe părintele d-tale și - eu toate că în întreg acest răstimp ai activat neînterupt și în politica țării - d-ta ai rămas și te găsești și azi pe același tărîm al istoriografiei naționale, ce unul din cei mai eu văz și de valoare lucrători în egorul ei. Ce omagiu mai mișcat adus memoriei Aceluia ce te dorea astfel, ca această stăruință a d-tale într-un domeniu de studii și cercetări, în care el însuși găsea, în timpul vieții, cea mai plăcută recreațiune spirituală și în care d-ta și-ai dobîndit așa merite ca cei ohești să te socotă vrednic a succede celui mai mare istoric al neamului, în mai toate rosturile pe care le-a avut în viața noastră culturală.

reputația publicațiilor istorice ale acestei școli și în genere ale științei istorice franceze. La această riguroasă disciplină științifică se adaugă însă remarcabile calități, daruri, care nu vin din afară, de la pregătirea intelectuală, ci dinlăuntru, de la dispozițiuni înăscute. Și anume - aceea rară intuiție ce oferă istoricului posibilitatea de a pătrunde și înțelege chestiuni, care, pe calea documentațiunii obișnuite ori a logicii, nu pot fi lămurite și dezlegate, ori de a vedea și descoperi, mai repede și mai lesne, lucruri pe care alții nici măcar le întrezăresc ori le rămân necunoscute. Arta, apoi, de a prezenta rezultatul studiilor și cercetărilor întreprinse, nu numai clar și metodic, dar cât mai interesant și instructiv, mai plăcut și atrăgător, mai viu și animat, cum ai făcut-o în Lecțiunea de deschidere a cursului de Istorie medievală de la Universitatea din Iași, care, după mine, reprezintă, între publicațiunile d-tale, suma acestor calități și este un model al genului. Talentul, în fine, de a da scrierilor istorice - chiar celor mai savante - o haină literară cât mai aleasă și frumoasă, cum sînt și publicațiunile d-tale, toate, cu deosebire însă acele admirabile pagini de note din războiul trecut - File rupte din cartea războiului - pe care le numești "păcate ale tinerețelor" de 19 ani, păcate pe care însă, firește în forme evaluate, ai continuat și continui, din fericire, a le săvîrși cum dovedește și cuvîntarea d-tale de astăzi ... Tin să observ că frumusețea paginilor de care vorbeai n-a rămas nerelevată de Acel căruia, se știe, nu-i scăpa nici o afirmare publicistică de real talent literar, lui N. Iorga.

Aceasta este așadar și astfel se înfățișează, d-le Coleg, opera istorică care te-a impus atențiunii noastre și pentru care N. Iorga te socotea vrednic, cu ani înainte încă, a te propune mem-

Tot în acest capitol ar fi de înregistrat seria de scrieri prin care ai ținut să lămurești și documentezi lumea străină și chiar cea românească, insuficient și uneori tendențios informată, asupra unor chestiuni politice din istoria noastră contemporană în legătură cu momente și evenimente de caracter și interes european: *Le problème des frontières russo-roumaines pendant la guerre de 1877 - 78 et au Congrès de Berlin (1928)*, *Politica externă a lui Cuza Vodă (1932)*, *Napoléon III et les nationalités (1934)*, *Bismarck și Ion C.Brătianu (1936)*, *La politique extérieure du Roi Charles I-er de Roumanie (1940)*, *Anciunea politică și militară a României în 1919 (1940)*, *Jean Bratiano et la politique extérieure de la Roumanie (1940)* etc. Asemenea numeroasele publicațiuni de simplă informațiune și documentare pe care le-ai tipărit în anii din urmă în interesul cauzei naționale.

Mărginesc aici expunerea mea asupra activității d-tale istoriografice. Cum s-a putut observa, n-am menționat în această expunere decât câteva numai din publicațiunile - peste o sută - pe care le-ai dat pînă acum la iveală. Suficiente însă să învedereze modul cum s-a desfășurat și directivele în care s-a dezvoltat această activitate: pe de o parte istoria medievală, cu deosebită privire la Orientul european, pe de alta istorie națională, cu deosebită privire la problemele controversate sau nelămurite încă ale ei. Căci - cum dovedește și prima comunicare pe care ai făcut-o aici, ca membru titular al Academiei: *Tradiția istorică a descălecatului Țării-Românești* - spiritul d-tale pătrunzător se îndreaptă, se pare, cu predilecție, către corectarea acestui din urmă fel de probleme.

Ce privește, acum, opera d-tale istorică în total, - format la cea mai înaltă școală superioară de specialitate a Franței, d-ta ți-ai însușit toate acele calități, de fond și de formă, care fac

- 6 -

E vorba în primul loc de publicațiunea *Une énigme et un miracle historique - le peuple roumain* (1937), prin care ai ținut să răspunzi de îndată, înaintea oricărui altuia, fostulzi d-tale profesor de la Sorbona, Ferdinand Lot, care, în ale sale *Invasiuni barbare* (*Les invasions barbares*), pune la îndoială, în capitolul al cărui titlu l-ai împrumutat pentru răspunsul d-tale, continuitatea elementului românesc în nordul Dunării, în fosta Dacia-Traiană. Ca să imprimi însă acestui răspuns toată greutatea necesară, a trebuit să revizuiesti întreaga problemă a originii și aleăturii poprului român, în vederea unei expunerii de sinteză, mai completă și mai bine susținută, a acestei probleme, în lumina celor din urmă date și rezultate ale cercetării istorice, lingvistice și arheologice. Si trebuie să o spun, spre meritul și lauda d-tale, că ai făcut-o în cel mai strict spirit științific, pe baze unei ample documentațiuni și a unei temeinice argumentațiuni, care dau punctului de vedere istoric pe care îl reprezinți și îl aperi o soliditate de nezdrușcinat.

Revizuirea aceasta a problemei, care, de aproape un secol și jumătate formează obiectul discuțiilor pasionate dintre adversarii și partizanii continuității poporului român la nordul Dunării, era dealtfel necesară, nu numai pentru scopul în care d-ta ai făcut-o, dar și pentru că astfel de chestiuni, menite să rămână deschise, e necesar să fie din când în când redate, pentru o nouă sinteză și prezentare a lor, pe baza cercetărilor făcute între timp, spre a li se fixa etapele de evoluțiune. Din acest punct de vedere, versiunea românească, revizuită și întregită, a publicațiunii de care vorbeai - *O enigmă și un miracol istoric - poporul român* (1940), a fost și este foarte bine venită și, desigur, mult folosită de istoricilor noștri.

- 5 -

Aceste studii speciale nu te-au depărtat însă de la cele generale asupra întreg Evului Mediu european, care fac, se pare, obiectul preocupărilor d-tale științifice, chiar de la început, - de când urmași cursurile de specializare la Paris. Căci, de la lecțiunea de deschidere a cursului de istorie universală la facultatea de litere din Iași, de o așa largă, bogată și interesantă privire și prezentare a istoriei Evului Mediu (Concepțiune actuală a istoriei medievale, 1924), ai ajuns, după un îndelungat șir de ani, să înfățișezi lumii învățate o nouă concepțiune a istoriei europene în veacul de mijloc (Une nouvelle histoire de l'Europe au Moyen Age, 1938), dând chiar planul, bine gândit și întocmit, al unei asemenea opere de colaborare cu specialiști din străinătate, plan prin care, între alte inovațiuni de fond și prezentare, s-ar pune în valoare aportul pe care Orientul în general, cel Bizantin în particular, l-au adus în formarea și dezvoltarea vieții europene din Evul Mediu.

Cum însă, d-le Coleg, în epoca noastră, așa de agitată și frământată de lupte aprige dintre popoare pentru afirmarea și susținerea drepturilor lor naționale, istoricii sînt cei chemați să se înșiruie în fruntea luptărilor, - d-ta ai fost dintre cei dintîi pe care conștiința și simțămîntul datoriei față de neam i-au determinat să îmbrace armurile și să iasă în arenă, după cum ai făcut aceasta și ca ostaș, în două rînduri, atunci cînd Patria și-a chemat fiii la luptă, mai întîi pentru întregirea hotarelor, iar acum, în urmă, pentru reîntregirea lor. Despărțindu-te deci, temporar și parțial, de îndeletnicirile senine și liniștite, de arhive și biblioteci, despre care am vorbit pînă aici, te-ai dedicat, cu tot zelul și priceperea, unui gen de lucrări istorice, desigur mai actuale și necesare, dar unele numai de discuțiuni și controverse, iar altele numai de informațiuni și documentări.

- 4 -

mai mare rol în privirile generale asupra vieții omenirii.

Evident, o prea frumoasă ascensiune științifică, pe care ai ținut însă să o îndreptățești prin nouă și laborioase studii din aceleași domenii de cercetări istorice, de astădată însă privitoare la coloniile genoveze de la Marea Neagră, cu așa de important rol la începuturile organizației de Stat a Țărilor Române - Vicina și Cetatea-Albă (*Recherches sur Vicina et Cetatea-Albă, 1935*) și cu privire la politica celeilalte mari republici din Evul Mediu, a Veneției, în Marea Neagră, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea (*Les Vénitiens dans la Mer Noire au XIV-e siècle, 1939*).

Nu te-ai oprit însă aici. Investigațiunile d-tale și-au întins orizontul. În mod firesc, ele au mers spre lumea în mijlocul căreia se găseau și trăiau coloniile de care te ocupaseși, spre lumea bizantină și aceea pe care se altoise și se dezvoltase aceasta - spre vechiul Imperiu Roman, dând la iveală o serie de studii cu privire la structura și funcțiunea anumitor instituțiuni ale vechii sociale și economice, bizantine și romane, din care unele, prin noutatea și originalitatea lor, au fost excepțional apreciate din partea unor istorici de seama lui Henri Pirenne.

Strânse împreună, studiile acestea constituiesc capitole ale altor două publicațiuni mai mari ale d-tale - *Privilèges et franchises municipales dans l'Empire byzantin (1936)* și *Études byzantines d'histoire économique et sociale (1938)* - prin care te-ai afirmat și ca specialist în materie de istorie bizantină. Interesul d-tale pentru această dărușă specialitate l-ai manifestat prin participarea regulată și activă la lucrările congreselor internaționale de bizantinologie, de la cel dintâi, ținut din inițiativa lui N. Iorga, aici, la București, până la cel din urmă, ce era să se țină la Alger în 1939 și la care fuseseși desemnat raportor.

neva, căutînd, în arhivele de acolo, material inedit pentru istoria coloniei geneveze de la Pera Constantinopolei, în secolul al XIV-lea. Dar, la sfatul lui N. Iorga, te-ai apucat de un lucru, cre-
mai anevoios - de cercetarea actelor notarilor genevezi din Pera și Caffa, de la sfîrșitul secolului al XIII-lea (1281-90), copiind și pregătind, pentru editare, după cele mai riguroase metode științifice, bogata recoltă de documente pe care le-ai tipărit în Actes des Notaires génois de Pera et de Caffa de la fin du treizième siècle (1927).

Intinsul studiu introductiv, în care ai analizat și prezentat aceste acte, din toate punctele de vedere ce puteau interesa, dovedea temeinica pregătire și marea rîvnă pentru studiile de istorie medievală, pe care le aduceai în cercul așa de restrîns al specialiștilor în asemenea lucrări. În opera publicată doi ani în urmă la 1929, Recherches sur le commerce génois dans la Mer Noire au XIII-e siècle, în care ai urmărit, în toată dezvoltarea și vicisitudinile lui, comerțul fostei Republici Ligure, în Marea Neagră, de la începutul secolului al XII-lea pînă la sfîrșitul celui de al XIII-lea, te-ai consacrat, prin numeroasele și elogiasele recenzii și dări de seamă de care s-a bucurat această carte în periodicele de specialitate, ca distins medievalist.

Recunoașterile și distincțiunile nu întîrziară să-ți vină între timp. Mai întîi, firește, de la ai noștri - de la Universitatea din Iași, care s-a grăbit să te cheme la catedra de istorie generală. Apoi de la străini - de la Societățile ligure di Storia Patria, care te-a ales corespondent al ei și de la Comitetul Internațional de Studii Istorice, care te-a cooptat ca membru al său. În urmă, Academia Română te-a ales și ea membru corespondent, la propunerea și cu raportul lui N. Iorga, în care el, marele erudit al istoriologiei umane, făcea constatarea, așa de măgulitoare pentru d-ta, că ești unul dintre acei prin care istoria română va cîștiga tot

- k -

cele mai curate glorii ale spiritualității românești.

Pe de altă parte, opera sa, nefiind din acele ce se îngroapă odată cu autorul lor, ci, dimpotrivă, din cele menite să înfrunte vremurile, va rămânea posterității, nu numai un permanent și nesecat izvor de bogate și prețioase mărturii și informațiuni cu privire la viața românească din trecut și prezent, dar și un neprețuit tezaur de înalte gândiri și profunde simțiri ce au frământat neîncetat mintea și sufletul autorului, la întoarcerea ei.

Părăsind deci amintirea scumpă a lui N. Iorga, nu fără emoțiunea pe care o încercă, desigur, toți cei ce i-au fost, ea ucenic, așa de aproape și au avut, onoarea și favorarea să lucreze împreună cu dînsul ani îndelungați în această instituțiune, mă întorc, d-le Coleg, la d-ta, să arăt mult onoraților noștri ascultători ceea ce dînsii așteaptă de la mine: îndreptățirile pentru care am scosit cu oare să-ți oferim locul pe care l-a ocupat el, cu prestigiu neegalat, timp de treizeci de ani, în acest areopag al culturii naționale, care este Academia Română.

Indreptățirile acestea stau, fărăte, în activitatea d-tale istoriografică și publicistică, pe care ai început-o de timpuriu, înainte de a fi părăsit băncile liceului, cu studii de istorie românească, pe care N. Iorga, în ale cărui reviste ai tipărit aceste studii, le califică, încă de atunci, într-o comunicare făcută chiar aici, la Academie, de serioase și promițătoare. După ce însă ți-ai completat pregătirea științifică la înalte instituțiuni speciale din capitala Franței - la Hautes Etudes și la Ecole de Chartes - fără a părăsi cercetarea trecutului național, din care ai continuat și continui să dai mereu prețioase și luminoase publicațiuni, ți-ai întins investigațiunile istorice spre lumi mai depărtate și domenii mai speciale.

Pașii d-tale s-au îndreptat, în acest scop, mai întâi spre Ge-